אנטיסעמיטיזם אין אונגארן אויפן ריקצוג :

(ספּעציעל פאַר "דאָס אידישע וואָרט")
פון א. ווינער

עס ווערט בסדר שטילער אויפ'ן אנ־
טיסעמיטישן פראָנט אין אונגארן. ניט
בלויז אויף די גאסן און אין דעם געזעל־
שאפטלאכן לעבן האלט זיך דער אנטיסע־
מיטיזם אין שטענדיקן צוריקציען, אויך
די שטארקסטע פעסטערונגען אויף די
הויך־שולן און אוניווערסיטעטן זיינען
אין דעם לעצטן יאר געפאלן. אפילו
דער סטודענטישער אנטיסעמיטיזם גע־
פינט זיך, ווייניקסטנס עפנטלאך, אויך
שוין א צושטאנד פון רואיקער ליקווידאַ־
ציע. די הערשנדע קרייזן האבן אוועק־
גענומען די שיצנדע האנט לכל הפחות
איבער'ן ברוטאלן אנטיסעמיטיזם און די
רעגירונג האט צוליב פילע טעמים איינ־
געזען די נויטווענדיקייט אנווענדן די
ארדנונגס־געזעצן אויך קעגן אנטיסעמיטי־
שע אומרו־פירער. איז טאקע בישלאכוויז
געקומען רו און ארדענונג און דאס גאנ־
צע אונגארישע פאלק הויבט אן איבער־
צייגן זיך אלץ מער, אז ס'איז לייכ־
טער געפינען ארבעט און פרנסה ביי רו־
איקע פארהעלטענישע ווי איידער ביי
שלעגערייען און שטערונגען פון דער
עפנטלאכער ארדענונג.

און אזוי ווי ארדענונג שאפט פאמע־
לאך ביי יעדן מענש ארדנונגס־ליבע האט
דערוויילע אויך די גאנצע עפנטלאכע
פארוואלטונג אנגעהויבן צוגעוויינען זיך
צוריק צום פרינציפּ פון ארדנונגס־שוץ
און געזעצלאכער גלייכקייט אויך לגבי
דער אידישער באפעלקערונג. דער ריכ־
טער אין טריבונאל, דער פּאָליציסט אין
שטאט און דער זשאנדאר אויפ'ן דארף
באפרייען זיך בישלאכוויז פון דעם אנ־
טיסעמיטישן היפּנאָז און פון זיך אליין
וואקסט אויס די וועקסלזייטיקע ווירקונג
פון גאס אויף דער אמטס־שטוב און פון
דעם עפנטלאכן באאמטן אויף דער באַ־
פעלקערונג. איינער ווירקט בארויקנד
אויפ'ן אנדערן און אלס סך הכל באפעס־
טיקט זיך אין אלגעמיין דורך־אויס פארן
געזעץ און בארערפעניש נאך רו און אר־
דענונג.

דאָס באווייזט אויף דאָס ניי, אז אנטי־
סעמיטישע ארומרוען זיינען ניט קיין
נאטורגעזעצן. ווען א רעגירונג וויל באַ־
מת ניט קיין אנטיסעמיטישע עקסצעסן,
האט זי אלע מעגלאכקייטן זיי ניט צו
דערלאזן. און דורכ'ן לעצטן יאר שאפט
זיך פאקטיש דער איינדרוק, אז די אונ־
גארישע רעגירונג וויל ניט קיין עפנטלאַ־
כען אנטיסעמיטיזם צוליב וויכטיקע אויי־
סענפאליטישע ציל, אבער אויך מחמת
קרעדיט־פאליטישע און עקאנאמישע
סבות.

ראשית כל האבן זיך די פאראנט־
ווארטלאכע פירער פון לאנד דורך די
לעצטע צען יאר איבערצייגט אז מיט
אומרוען און אנטיסעמיטישע דעמאנסטרא־
ציעס איז ניט מעגלאך די קאנסאלידי־
רונג פון לאנד, ניט פאליטיש, ניט סאַ־
ציאל און אויך ניט עקאנאמיש. דאך האט
מען בישלאכוויז דערזען; אז מיט קיין
קריסטלאך־נאציאנאלער ווירטשאפט אנ־
טיסעמיטיזם בלאמירט מען זיך איבער'ן
קאפ אויך איבער'ן קאפ אויף קרעדיט־
פאליטיש. פילע עקאנאמישע אונטערנע־
מונגען פון די דערוואכנדע מאדיארן,
אויך בײנק און קאנסומען, האבן מיאוס
באנקראטירט. ניט בלויז די באפעלקערונג
האט דארט פארלארן געלט און אנגעהויי־
בען ברומען קעגן אזא סארט מסחר. אויך
מלוכה געלדער זיינען דארט פארפאלן גע־
ווארן און אויך קריסטלאכע פארלאמענ־
טאריער האבן געמאכט גוואלדן דאגעגן.
כל זמן די הוצאות פון אנטיסעמיטישער
ארבעט פאלן בלויז אויף אידישע קע־
שענעס, קאן מען ארומפירן די קריסט־
לאכע באפעלקערונג ביי דער נאָז און
איר איינרעדן, אז ס'איז אירי לטובת.
אבער ווי ס'וויזט זיך ארויס, אז די
קריסטלאכע באפעלקערונג אליין דארף
צאָלן דעם חשבון פון אנטיסעמיטיזם,
דאן הויבט זי אן פארשטיין, אז דאס איז
א געשעפט מיט פראפיטן נאר פאר עט־
לאכע אנטיסעמיטישע רעדל פירער און
[illegible]
גרעסערע אינטערנאציאנאלע [illegible]
פארן איבער'ן אונגארישן אנטיסעמי־
טיזם זיינען דער אונגארישער רעגירונג
געוועזן פיל אומאנגענעמער אפילו די
די עפנטלאכע דיסקוסיע איבער אירע
קאנפליקטן מיט דער קליינער אנטאנט,
די אינטענסיווע רעוויזיאנס פאליטיק פון
אונגארנ'ס לגבי דעם פרידנס טראק־
טאט פון טריאנאן פאדערט א פריינט־
לאכע אינטערנאציאנאלע אטמאספערע
און דווקא דער פייערדיקסטער שטיצער
פון אונגארנ'ס רעוויזיאנס־פאליטיק, לארד
ראטהערמער, האט פילע מאל אפן און
געהיים דרינגענד געראטן די אונגארישע
הערשנדע קרייזן, זיי זאלן אפהיטן געזעץ
און ארדענונג אויך לגבי דער אידישער
באפעלקערונג. אזעלכע דרינגענדע ווארע־
נישן זיינען געקומען קיין בודאפעסט אויך
פון די אפיציעלע און קאנפידענציעלע
אונגארישע דיפלאמאטן אין וואשינגטאן,
לאנדאן, פאריז און גענף. אומעטום האט
אונגארנ'ס פאליטישע פראפאגאנדע אנ־
געשטויסן זיך אויף גרויסע מניעות אויף
אין קריסטלאכע קרייזן דורך די אנטיסע־
מיטישע אומרוען בכלל און דורך די עקס־
צעסן אויף די הויכשולן בפרט.

אבער די כמעט אידעאלע שטילקייט
אין די לעצטע חדשים הייבנט בעיקר
צוזאמען מיט קרעדיט־פאליטיק אין אויס־
לאנד און מיט'ן עקאנאמישן קריזיס אין
לאנד גופא.

די אונגארישע רעגירונג האלט ביים
אויפנעמען א גרויסע אינטערנאציאנאלע
הלואה און דאס לאנדאנער הויז ראטשילד
[illegible]
שטאאטספינאנציעלער נויט. פאקטיש
האבן די לאנדאנער ראטשילדס נאכ'ן
וועלטקריג אויפגעריכטעט דעם אינטענא־
ציאנאלן קרעדיט פון אונגארן, וועלכעס
איז געוועזן סיי פאליטיש און סיי פינאנ־
ציעל איזאלירט, באיקאטירט און געהאסט
אין גאנץ אייראפע ווי אויך אין אמערי־
קע. אין גאנץ אונגארן ווערט אט דער
פאקט גאר הויך אפגעשאצט מיט און
אפענער דאנקבארקייט לגבי דעם לאנדא־
נער אידישן פינאנץ־הויז. שוין דאס דאָ־
זיקע אלגעמיינע באוואוסטזיין פארפליכ־
טעט קודם כל די רעגירונג אליין צו באַ־
זונדערע ריקזיכטן און צו א "שטילערן
אידישן פעריאד" אין דער הלואה צייט.

דאס איז טאקע דערווייל די וויכטיק־
סטע סבה פון ווייטערן אנטיסעמיטיזם־
ריקצוג אין אונגארן. אפשר וועט דער
דאזיקער שטילער פעריאד צוזאמען מיטן
אלגעמיינעם עקאנאמישן קריזיס אין
לאנד דערפירן אויך צו א דערשטילערונג
פון ווירטשאפטלאכן אנטיסעמיטיזם,
וועלכער האט נאך אלץ זיינע פראקטעק־
טארן ביז אין די העכסטע מלוכה־אינ־
סטאנצן. אויך אין דעם פונקט וועט זיך
דער שכל הישר מוזן פאמעלאך דורכזע־
צען. האנדל און געשעפט זיינען ניט נאַ־
ציאנאל אדער רייסנמעסיק אפגעטיילט.
מ'האט אזוי לאנג געזוכט רואינירן דעם
אידישן האנדלשטאנד, ביז דער עקאנאַ־
מישער חורבן האט מיטגעריסן אויף דעם
קריסטלאכן סוחר און געוועלבער און איצט
הויבט מען שוין מודה זיין אז דאס לאנד
דארף דרינגענד די אידישע מיטארבע־
טערשאפט ספעציעל אויפ'ן עקאנאמישן
געביט. ווי לאנג עס וועט נאך נעמען, ביז
די דאזיקע דערקענטעניש וועט זיך אויס־
ווירקן אויך אין פראקטישן לעבן, ספּע־
ציעל אין דער עקאנאמישער געזעצגע־
בונג פון פארלאמענט ווי אויך אין דער
קרעדיט פאליטיק פון די קאמפעטענטע
באהערדן — דאס איז נאך זייער א שווע־
רע נביאות. פון א אידישן גן־עדן וועט
אונגארן מסתמא נאך היבש לאנג זייער
ווייט זיין. דערווייל מוז מען מיט'ן
קלענסטן טריט צום בעסערן צופרידן זיין.
ווין, יוני, 1930.

("איטא")

פאַרטראַג פון דר. א. רופּין פאַר די פּרעסע־פאָרשטייער אינ'ם הויפּט ביוראָ פון קרן־היסוד אין ירושלים דעם 20־טן מאי, 1930

איבער די ארץ־ישראל לאנדווירטשאפט און אירע אויסזיכטן

עס איז ווירקלאך שווער צו ריידן
איצט ווען מ'פילט אז מ'גראבט אונטער
די יסודות פון אונזער ארבעט. אין אזא
מאמענט וועלן מיר נישט קאנען זיך באַ־
שעפטיקן מיט עקאנאמישע פרטים. עס
איז אבער געוואונשן פון פארשידענע
שטאנדפונקטן אז מיר זאלן איבערגיין
פון די פאליטישע פראגן צו עקאנאמישע
אינטערעסן.

איך וועל אויך קודם־כל געבן אן איר־

בער א מיליאן פונט אויף באדן פאר דער
דאזיקער קאלאניזאציע. כדי צו קאנסאַ־
לידירן אלע פונקטן פונ'ם קרן־היסוד פאַ־
דערט זיך נאך 250,000 פונט. צוועלף
פונקטן זיינען שוין עקאנאמיש זעלבסט־
שטענדיק און האבן שוין גארנישט צו
טאן מיט דעם בודזשעט פון דעם קרן־
היסוד. און נאך אזא צאל בערך וועלן אין

ארבעט ; די סיסטעם פון דער יק"א, וועל־
כע האט געגעבן דעם קאלאניסט ביז 3
הונדערט דונאם באדן אויף זיין ווייץ
און גערשטן, און ס'איז געווען די סיס־
טעם פון די דייטשע קאלאניעס וואס
האבן זיך באזירט אויף מילך־קי. מיר
האבן דאמאלסט געוואוסט אז ארץ יש־
ראל וועט ניט קאנען קאנקורירן מיט

געטרוימט.

איר ווייסט דאך אז אין דער היגער
לאנדווירטשאפט גיט דער אראנדזשן־
צווייג די גרעסטע הכנסה. איך האב אייך
אויך געגעבן ציפערן; וועלכע ווייזן אויף
א קאלאסאלער שטייערונג פונ'ם שטח,
וואס איז פארפלאנצט מיט אראנדזשן אין
ארץ־ישראל. די פארזוכן וואס זיינען ביז

קער פון א מיליאן פונט. זי האט אויך
דורכגעפירט גרויסע ארבעטן כדי אויסצו־
טריקענען זומפן אין טשערקעס, ביי פר־
דס חנה, און אין קאבארא. אויף פארשיי־
דענע אמעליאראציאנס ארבעטן, ווי
טריקענען זומפן, וועגן באוואלדרונג איז
אויסגעגעבן געווארן דורכ'ן קרן־היסוד,
קרן־קימת, פיק"א און קהילת־ציון 700
טויזנט פונט. און א גרויסער טייל פון
די דאזיקע אויסבעסערונגען, ווי טריקע־

THE ISRAELITE PRESS — The only Jewish Newspaper in Western Canada.

דאָס אידישע וואָרט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

אנטיסעמיטיזם אין מעקסיקא

מיט דער שליסונג פון די צפון אמעריקאנער לענדער פאר דער אי־
דישער איינוואנדערונג, האט א טייל פון דער וואנדערונג צעשפרייט זיך
איבער פארשיידענע צענטער אין דרום אמעריקאנער לענדער. פון זיי זיינען
א צאל פארוואגלט געווארן קיין מעקסיקא, וואס האט געהאט א באזונדער
צוציאונג פאר אידישע אימיגראנטן, ווייל זי איז נאענט צו די פאראייניקטע
שטאטן, און מען האט געהאפט, אז מיט דער צייט זאל אפשר געפינען זיך
א מעגלאכקייט אריבערצוכאפן זיך די גרענין אינ'ם "פארשפראכענעם
לאנד". עס זיינען צווישן זיי אויך געווען אימיגראנטן וואס זיינען אהין
אראפגעבראכט געווארן פון זייערע אמעריקאנער קרובים, ווייל זיי האבן
זיי ניט געקאנט ברענגען קיין אמעריקע צוליב די שטרענגע אימיגראציע
געזעצן, און זיי האבן געוואלט האבן זיי כאטש אביסל נעענטער צו זיך.

אט די איינוואנדערונג פון די לעצטע יארן האט דארט געשאפן א
אידישן ישוב, אבער א קליינעם און אן ארימען. דאס לאנד איז זייער ארים
און איז ביז לעצטנס צעריסן געווארן פון כמעט כסדר'דיקע בירגער קריגן,
פון וועלכע זי איז איצט נאך ניט אינגאנצן פריי. די ארבעטס באדינגונגען
זיינען דארטן שרעקלאך שלעכטע, און עס איז ניט מעגלאך פאר די איינגע־
וואנדערטע אידן צוצופאסן זיך צו זיי. קיין איינגעפונדעוועטער פון פריער
אידישער ישוב איז דארטן פאקטיש ניט געווען, און די געצײלטע אידישע
פאמיליעס וואס זיינען דארטן פון פריערדיקע יארן, אממייסטנס ספרד'ישע
זיינען אייגנטלאך אפגעריסן פונ'ם אידנטום און האבן גאר א קליינע שיי־
כות צום נייעם אידישן ישוב.

די נייע אידישע איינוואנדערער באשעפטיקן זיך כמעט אויסשליס־
לאך מיט קליינעם האנדל, — אממייסטן מיט פעדלערייַ, — א שווערע אר־
בעט מיט מיזעראבעלע פארדינסטן. קיין פאקטאר אינ'ם האנדל פון לאנד
זיינען זיי זיכער ניט. און עס איז ניט שייך צו ריידן וועגן דעם, אז די עט־
לאכע טויזנט אידישע קליינע הענדלער און ארימע פעדלער זאלן אויף וועלכן
ס'איז ערנסטן אופן שעדיקן דעם האנדל פון די מעקסיקאנער סוחרים מיט
זייער קאנקורענץ.

און דאך איז מערקווירדיק, וואס פאר א גיפטיקע אנטיסעמיטישע
פראפאגאנדע דארטן האט זיך לעצטנס אנגעהויבן אנטוויקלען. א פראפא־
גאנדע וואס ווערט אויפגעכאפט פון א טייל פון דער פרעסע, און וואס דער־
מאנט שטארק אן די העצעס פון די פארביסנסטע אייראפייאישע אנטיסע־
מיטן. עס דערגייט שוין דארטן אזוי ווייט, אז דער קליינער, ארימער און
עלנדער אידישער ישוב איז אין געפאר פון פאגראמען.

עס איז באמת שווער צו פארשטיין, וואס עס רופט ארויס די פינס־
טערע אנטיסעמיטישע העצעס אין מעקסיקא, וואו די צאל אידן איז אזוי
קליין און וואו זייער עקאנאמישער איינפלוס איז ווייניקער ווי נישטיק. מיר
מוזן חושד זיין, אז הינטער דער אנטיסעמיטישער פראפאגאנדע באהאלט
מען זיך מיט אנדערע פאליטישע צילן, וואס האבן מיט אידן גאר־נישט ניט
צו טאן.

עס זעט אונז אויס, אז די אידן אין מעקסיקא, ווי אומעטום, זיינען
דער ציל־ברעט פאר פיילן וואס דארפן טרעפן אימעצן אנדערש. דאס זיינען
פאליטישע אוואנטיוריסטן, מיט וועלכע מעקסיקא איז פול, וואס ווילן אויס־
נוצן זיך מיט דער אנוועזנהייט פון די עטלאכע טויזנט ארימע אידן אין
לאנד, כדי אויפצוהעצן די פינסטערע פאנאטישע מאסן און שאפן אומרוען
אין לאנד, כדי צו קאנען כאפן פיש אינ'ם מוטנעם וואסער.

מעקסיקא ווערט פאר'ן לעצטן צענדליק יארן באהערשט פון שטאר־
קע רעגירונגען, וואס ארבעטן לטובת דעם פאלק אמווייניקסטנס מער, ווי
וועלכע ס'איז פריערדיקע רעגירונג. א סך פארזוכן אויף אויפשטאנדן זיינען
פאר דער צייט געמאכט געווארן, און זיי האבן געקאסט דעם לאנד גוואלדי־
קע קרבנות אין מענשלאכע לעבנס און פארמעגנס. די אלע פארזוכן זיינען
אבער אונטערדריקט געווארן, און די פאליטישע אוואנטיוריסטן הויבן אפנים
אן פארלירן די האפענונג צו קאנען ברעכן די מאכט פון דער רעגירונג און
אליין ארויפזעצן זיך אויפ'ן קארק פונ'ם מעקסיקאנישן פאלק, דורך אן אפע־
נעם קאמף.

די דאזיקע אוואנטיוריסטן באנוצן זיך דערפאר לעצטנס מיט'ן מיטל
פון פאליטישע מארדן, און, ווי עס זעט אויס, האבן זיי אויך איינגעשפאנט
דעם אנטיסעמיטיזם אין זייער וואגן. זיי ווילן ווארשיינלאך אזוי טעראַרי־
זירן די רעגירונג און ארויסרופן אומרוען אין לאנד, וואס זאלן נאך מער אפ־
שוואכן דער רעגירונגס העגט און אזוי פארלייכטערן זייער אויפגאבע.

אויב די סברא איז א ריכטיקע, דאן איז די לאגע פון די אידן אין
מעקסיקא זייער א טרויעריקע. זיין נויטיקן זיך גלייך אין דער הילף פון איינ־
פלוסרייכע אידישע קערפערשאפטן פון דרויסן, ווייל זיי אליין זיינען צו שוואך
סיי אין צאל און סיי אין איינפלוס, צו קאנען פארטיידיקן זיך אליין.

די גרויסע אמעריקאנער אידישע קערפערשאפטן דארפן צוציען די
אויפמערקזאמקייט פון דער מעקסיקאנער רעגירונג צו דער לאגע און אויס־
איבן אויף איר דעם געהעריקן איינפלוס, אז זי זאל באצייטנס אפשטעלן די
גיפטיקע פראפאגאנדע, וואס איז קעגן איר אליין.

די אייסלענדער

דאָס קליינע פאלק וואס באזיצט דעם אייראפייאישן אינזל מיט'ן נאָ־
מען אייזלאנד ("אייסלענד") ציילט אינגאנצן ארום הונדערט טויזנט נפשות.
דאס לאנד איז ארים, וואולקאניש און מיט א הארבן קלימאט. דאס פאלק איז
אין משך פון זיין געשיכטע כעמט כסדר געווען פארשקלאפט צו אנדערע,
מעכטיקערע פעלקער.

דאך האט דאס אייסלענדישע פאלק דערלעבט צו פייערן ערשט דעם
טויזנט־יאריקן יובילי פון זיין ערשטן פארלאמענט, און לכבוד אט דער פאַ־
סירונג האט די שטאלצע ענגלאנד צוריקגעקערט צו אייזלאנד איר אייגענעם
טיטול פון "מוטער פון פארלאמענטן".

אייזלאנד איז איצט פאקטיש א זעלבסטשטענדיק לאנד, פאראייניקט
מיט דענמארק בלויז דורך איין קעניג. דאס קליינע פאלק, כאטש מאטעריעל
נים רייך, האט אבער געשאפן אן אייגענע קולטור, וואס איז שוין מער ווי
פון בלויז נאציאנאלער באדייטונג.

דאָס לאנד, ווי מיר האבן געזאגט, איז ניט רייך, און א סך פון די קינ־
דער פון אייזלאנד האבן זיך פארשפרייט איבער דער וועלט צו זוכן דארטן
גליקן. אין מאניטאבא איז דאָ א באזונדערס גרויסער ישוב פון אייסלענדער,
וועלכע האבן זיך אויסגעצייכנט ווי פארהארטעוועטע פיאנערן און וועלכע
האבן פיל בייגעטראגן פאר'ן וואוילזיין פון דער פראווינץ.

די אייסלענדער האבן דא בייגעטראגן זייער פיל אינ'ם אויפבוי פון
דער פראווינץ, און שפילן א גרויסע ראל אין איר געזעלשאפטלאכן, פאלי־
טישן און קולטורעלן לעבן. זיי האבן ארויסגעגעבן א צאל וויכטיקע טוער
אויף די אלע געביטן, און איניקע פון זייערע נעמען זיינען דא געווארן היס־
טארישע. זיי האלטן זיך שטאלץ מיט זייער אפשטאם און היטן זייער פאר־
בינדונג מיט זייער אלטער קולטור.

ווי אונזערע געוואונשענע מיטבירגער, באגריסן מיר זיי מיט זייער
גרויסן נאציאנאלן יום־טוב.